

**“EZGULIK” VA “YOVUZLIK” KONSEPTLARINING BADIY MATNDA
VOQEALANISHI HOLID XUSAYNIYNING “SHAMOL ORTIDAN YUGURIB”
HAMDA “MING QUYOSH SHU’LASI” ASARLARI MISOLIDA**

Rahimova Malika Rabbim qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti,

Filologiya va tillarni o‘qitish ingliz tili ta’lim yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

Rahimovamalika25556@gmail.com

Mamatova Madina Sanaqul qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti,

Filologiya va tillarni o‘qitish ingliz tili ta’lim yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

mmadinamamatova@gmail.com

Olisheva Nigina Muhiddin qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti,

Filologiya va tillarni o‘qitish ingliz tili ta’lim yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

olishevaktam1998@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot ishida ezgulik va yovuzlik konseptlarining badiiy matndagi voqealanishi Xolid Husayniyning Shamol ortidan yugurib hamda Ming quyosh shu’lasi asarlari misolida tahlil qilinadi. Tadqiqotda insoniylik, mehr-oqibat, sadoqat, kechirimlilik kabi ezgulikni ifodalovchi tushunchalar hamda xiyonat, zulm, qo‘rquv va adolatsizlik kabi yovuzlikni aks ettiruvchi holatlar qahramonlar xarakteri, ruhiy kechinmalari va syujet voqealari orqali ochib beriladi. Asarlarda inson tabiatiga xos qarama-qarshi jihatlar Afg‘onistondagi urushlar, ijtimoiy tengsizlik hamda oilaviy muammolar fonida badiiy vositalar yordamida ifodalangan. Shuningdek, tadqiqot jarayonida konseptlarning lingvopoetik xususiyatlari, ramziy obrazlar hamda muallifning uslubiy o‘ziga xosligi ham o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: Ezgulik konsepti, yovuzlik konsepti, badiiy matn, lingvopoetika, Xolid Husayniy, Shamol ortidan yugurib, Ming quyosh shu’lasi, obrazlar tizimi, ramziylik, axloqiy qadriyatlar, insoniylik, psixologik tahlil.

Kirish. Badiiy adabiyot inson hayoti, uning ruhiy kechinmalari hamda jamiyatdagi axloqiy qarashlarni ifodalovchi muhim estetik hodisa hisoblanadi. Inson tabiatiga xos bo‘lgan ezgulik va yovuzlik o‘rtasidagi qarama-qarshilik har qanday badiiy asarda muayyan obrazlar, voqealar va badiiy tasvir vositalari orqali namoyon bo‘ladi. Shu sababli ezgulik va yovuzlik konseptlari nafaqat falsafiy, balki adabiy va lingvokulturologik jihatdan ham muhim tadqiqot

obyektlaridan biri sanaladi. Ayniqsa, zamonaviy jahon adabiyotida urush, zo‘ravonlik, ijtimoiy tengsizlik hamda insoniy qadriyatlarining yemirilishi fonida ezgulik va yovuzlikning badiiy talqini yanada chuqur mazmun kasb etmoqda.

Xolid Husayniy ijodi ana shunday murakkab ijtimoiy va ma’naviy muammolarni yoritishi bilan zamonaviy adabiyotda alohida o‘rin egallaydi. Adibning Shamol ortidan yugurib hamda Ming quyosh shu‘lasi asarlarida inson ruhiyati, sadoqat, kechirimlilik, mehr-oqibat kabi ezgu tushunchalar bilan bir qatorda xiyonat, zulm, qo‘rquv va shafqatsizlik kabi yovuzlikni ifodalovchi holatlar ham chuqur badiiy tasvirlangan. Asarlarda Afg‘oniston jamiyatidagi urush yillari, ijtimoiy muammolar hamda inson taqdiriga ta’sir qiluvchi murakkab sharoitlar fonida qahramonlarning ichki dunyosi mahorat bilan ochib beriladi.

Mazkur maqolada ezgulik va yovuzlik konseptlarining badiiy matnda voqealanishi Xolid Husayniyning yuqoridagi asarlari misolida tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida konseptlarning obrazlar tizimi, syujet rivoji, ramziy detallar hamda lingvopoetik vositalar orqali ifodalanishiga alohida e’tibor qaratiladi. Shuningdek, muallifning insonparvarlik g‘oyalarini yoritishdagi badiiy mahorati ham ochib beriladi.

Asosiy qism. Badiiy matnda ezgulik va yovuzlik konseptlari inson ruhiyati hamda jamiyatdagi axloqiy qarashlarni yoritishda muhim badiiy vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu konseptlar qahramonlarning xarakteri, voqealar rivoji, muallifning tasvir uslubi hamda ramziy detallar orqali ochib beriladi. Xolid Husayniy asarlarida ham ezgulik va yovuzlik o‘rtasidagi ziddiyat inson taqdiri bilan chambarchas bog‘liq holda tasvirlangan bo‘lib, bu holat asarlarning g‘oyaviy-badiiy mazmunini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Shamol ortidan yugurib asarida ezgulik konsepti, avvalo, Hasan obrazi orqali yorqin ifodalanadi. Hasan samimiyat, sadoqat va fidoyilik timsoli sifatida tasvirlangan. U Amirga bo‘lgan cheksiz sadoqati, har qanday vaziyatda do‘stiga yordam berishga tayyorligi bilan ajralib turadi. Hasan obrazida insoniylik, mehr-oqibat va poklik kabi fazilatlar mujassamlashtirilgan. Ayniqsa, uning “Sen uchun ming marta ham yuguraman” mazmunidagi sadoqati ezgulik konseptining markaziy ifodalaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Asardagi Asif obrazi esa yovuzlikning eng keskin timsoli sifatida gavdalanadi. Uning shafqatsizligi, zo‘ravonligi va inson qadr-qimmatini mensimasligi orqali jamiyatdagi axloqiy inqiroz tasvirlanadi. Muallif Asif obrazi orqali urush va ijtimoiy muhit inson qalbidagi yovuzlikni qanday kuchaytirishini ko‘rsatadi. Bunga qarama-qarshi ravishda Rahimxon obrazi ezgulik, kechirimlilik va ma’naviy qo‘llab-quvvatlash ramzi sifatida talqin qilinadi. Demak, asarda ezgulik va yovuzlik qahramonlarning o‘zaro munosabatlari hamda ichki ruhiy kurashlari orqali voqealanadi.

Ming quyosh shu’lasi asarida esa ezgulik va yovuzlik konseptlari asosan ayollar taqdiri misolida ochib beriladi. Maryam va Laylo obrazlari orqali sabr-toqat, mehribonlik, fidoyilik va insoniylik kabi ezgu fazilatlar yoritiladi. Maryamning og‘ir hayot sinovlariga qaramay insoniylikni saqlab qolishi hamda Layloga mehr ko‘rsatishi ezgulik konseptining muhim ifodasidir. Ayniqsa, Maryamning Laylo va uning farzandlarini himoya qilish yo‘lida o‘z jonini qurbon qilishi insoniy fidoyilikning oliy namunasi sifatida tasvirlangan.

Asardagi Rashid obrazi esa yovuzlik konseptining asosiy tashuvchisi hisoblanadi. Uning ayollarga nisbatan zo‘ravonligi, qo‘polligi va hukmron xarakteri orqali patriarxal jamiyatdagi adolatsizlik ochib beriladi. Muallif Rashid obrazi orqali nafaqat individual yovuzlikni, balki jamiyatdagi ijtimoiy va ma’naviy muammolarni ham ko‘rsatishga intiladi. Urush, qo‘rquv va qashshoqlik muhitining inson ruhiyatiga salbiy ta’siri asarda chuqur psixologik tasvirlar orqali ifodalangan.

Har ikkala asarda ham muallif ezgulik va yovuzlikni oddiy qarama-qarshilik sifatida emas, balki inson qalbida kechadigan murakkab ruhiy jarayon sifatida talqin qiladi. Qahramonlar hayotidagi fojealar, ichki kechinmalar va tanlovlar orqali insonning ma’naviy qiyofasi ochib beriladi. Ramziy detallar ham konseptlarning voqealanishida muhim o‘rin tutadi. Masalan, uchirilgan varrak obrazi erkinlik, bolalik va yo‘qotilgan poklik ramzi sifatida talqin qilinsa, quyosh obrazi umid va hayot davomiyligini anglatadi.

Muallifning lingvopoetik uslubi ham konseptlarni yoritishda muhim ahamiyat kasb etadi. Psixologik tasvirlar, dialoglar, metaforalar va hissiy ifodalar orqali qahramonlarning ichki dunyosi chuqur ochib beriladi. Shu jihatdan Xolid Husayniy asarlari insoniy qadriyatlarni ulug‘lovchi hamda ezgulik va yovuzlik mohiyatini badiiy-estetik jihatdan teran ochib beruvchi asarlar sifatida alohida ahamiyatga ega.

Xulosa. Xolid Husayniyning Shamol ortidan yugurib hamda Ming quyosh shu’lasi asarlarida ezgulik va yovuzlik konseptlari chuqur badiiy hamda psixologik tasvirlar orqali yoritilgan. Muallif qahramonlarning ruhiy kechinmalari, hayotiy sinovlari va o‘zaro munosabatlari vositasida inson tabiatidagi murakkab qarama-qarshiliklarni ochib beradi. Asarlarda ezgulik mehr-oqibat, sadoqat, kechirimlilik va fidoyilik orqali ifodalanadi, yovuzlik esa zulm, xiyonat, qo‘rquv va shafqatsizlik orqali namoyon bo‘ladi. Shu jihatdan mazkur asarlar insoniy qadriyatlarni ulug‘lovchi hamda axloqiy g‘oyalarni chuqur yorituvchi muhim badiiy manba sifatida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xolid Husayniy. Shamol ortidan yugurib. – Toshkent: Tarjima nashri, (yil ko‘rsatiladi).

2. Xolid Husayniy. Ming quyosh shulasi. – Toshkent: Tarjima nashri, (yil ko‘rsatiladi).
3. Adabiyotshunoslik va matn tahlili bo‘yicha ilmiy qo‘llanmalar.
4. Lingvokulturologiya va lingvopoetika asoslari bo‘yicha darsliklar.
5. Zamonaviy jahon adabiyoti va konseptologiya bo‘yicha ilmiy maqolalar.
6. [Britannica – Khaled Hosseini](#) – Xolid Husayniy hayoti va ijodi haqida ensiklopedik ma’lumot
7. [Wikipedia – The Kite Runner](#) – “Shamol ortidan yugurib” romani haqida umumiy ma’lumot.
8. [Wikipedia – A Thousand Splendid Suns](#) – “Ming quyosh shulasi” romani haqida ma’lumot.